

1794. Ermua, su eta gar artean kiskalduta

“Egun beltza” bezala ere izendatua izan da. Orain 220 urteko abuztuaren 29a beltza izango zen bai, eta ez bakarrik Ermuko herrian ejertzito frantsesak sortutako sutearen gar eta keen ondorioz. Etorkizun iluna aurrean, gorriak eta bat ikusiko zituzten, bizirik geratu arren, euren senide eta ondasun apurrak galdu zituzten herritar gizagaixoek. Gertutik ezagutu ditzagun egun hartako gertakariak.

Bertako historia zaleok beti topatu gara Ermuari buruz dokumentazio eskasiari aurre egin ezinik. Bateko suak, besteko urak edo haratagoko gudak aurretikoan kontuez umezurtz laga gaituzte. Baina bi urtez luzatutako Konbentzio Gudan ermuarrek jasandako sarraskiak, “Ermuko Bataila” gisa izendatuko zen hark, hainbat autoreen interesa piztuko du: Juan Ramón de Iturriaza, José Manuel Azcona, Jon Irazabal, Ricardo González Izarra... Murgil gaitezen bada eraso, tiro, bolbora eta txinparta artean.

1793ko martxoa. Espainiako Erresumak eta Frantziako Errepublikak euren arteko liskarrei ematen diote hasiera. Bizkaiko Jaurerriak lasai ikusten du bere burua, Frantziako mugetatik nolabait urrun dagoelako eta, balizko erasoaldiren batean, arerioak Gipuzkoa lehenago hartuko duelako mendean. Itsasotik erasotzea ez da egingarri ikusten; itsasertzaren orografia malkartsu eta

porturatze zailtasunei erreparatzea besterik ez dago. Urte horretako buruz burukoak Espainiako arma-gizonen aldekoa suertatzen denez, bizkaitarrek konfiantza berreskuratzen dute.

1794 baina beste kolore bates dator. Gipuzkoak, ia aurre egin barik, amore eman eta burua makurtzen du aldra frantsesen aurrean; Bizkaiak bere lur-eremuen ate-atean gudarekin egingo du tope. Herritarrek eguneroko zereginak baztertu eta erasoaldi posible bati aurre egiteko prestatzen hasiko dira, beti ere boluntarioak diruz eta armaz hornitzeko Bizkaiko Diputazioaren konpromisoa lagun. Lurraldeak dituen gabezien jakitun, Jaurerriko mandatariek lau gune sendotuz prestatzen dute frantses ejertzitoaren kontrako defentsa; Ermua leku estrategikoa eta esanguratsua izango da babestu behar horretan.

1794ko abuztuaren 29a. 1600 gudariz osatutako tropa frantsesa Ermurantz

abiatzen da. Jadanik indarrez hartuta dute Eibar eta 1.000 gizon laga dituzte bertan, atzeguardia gisa. Eguerdia aldea da eta bizkaitarrek aurre egiten diete Olarreagako zubian “con fuego mui ??? vivo y sostenido y se le rechaza hasta tres veces”. Joaquín de Larrinagak, Ermuko posizioaren buruzagi militarra, bertan dago eta guztiaren berri emango dio Diputazioari. Eibarren agindu zain geratutako zutabeak aurrera egiten du; Sallabenteko ermitaraino ailegatzen da kontrarioa. Pare bat orduz eusten diote bizkaitarrek erasoaldiari, baina arratsaldeko lauretan Larrinagak defentsan parte hartu duen Jose Mª Orbe markesarekin, “con el mejor orden” erretiratzea erabakitzen du. Frantsesek sua ematen diote herriari, 7 etxe ez beste denak kiskalduz. 76 etxe erreko dira,

tartean Udaletxea, Udal Artxiboa eta Ospital Santua. Cossanne buruzagi frantziarrak bere txosten ofizialean aditzera ematen duen bezala: “El pueblo fue saquedo e incendiado y nosotros no nos fuimos más que cuando no quedó vestigio alguno. Nos fuimos a las 7 de la tarde quemando todo lo que encontramos a nuestro paso, supongo que no debe quedar ni en Ermua ni en Eibar ni una sola casa. Te indico que no nos olvidamos de dos fundiciones y cuatro molinos”.

Egunak 22 hildako eta 24 zauritu lagako ditu herritarren artean, orduan idatzitako eskuizkribuetan *bandoleiros*, *paisanaje armado* edota *esclavos* deitutako horien artean. Erasotzaileek, ostera, 200 gudari galdu zituzten bizkaitarren kontaktetan eta Gravierrek antza bestelako matematika sistema bat era-

Frantsesak indarrez sartu ziren egun hartan argazkiko antzerkilariek baino irribarre gutxiago sumatuko zuten bazterretan.

CITROËN
AUTOS AMEDI
Zearreko buelta eraikina 3, L8 pab.
Telefona 943 17 04 14

DESCUBRE-TE
Teak, kafeak, txokolateak,
eztia... eta baxera bereziak!!

Probaleku 4 Bis · Ermua, Bizkaia
943 03 15 81 · descubretenew@hotmail.com
www.teteriadescubre-te.com

Montis DQ Mouth

bili zuen: 10 gizon besterik ez omen zituen galdu.

Kostata egin zuen Ermuak aurrera. Galera pertsonalei, lursail eta sare industrialaren erabateko suntsiketa gehitu behar. Burdinola eta armagintzari lotua bizi zen herria ordura arte; bertan

egindako giltz zein armen kutzak (*katxia* Ermuko armeroen esanetan) entzute handiko eta kalitaterik onenetakoak omen ziren orduko denboretan. Gudaren ondorioz armagintza lantegiak mugetatik urruntzeko erabakia hartzen da eta Asturias aldera, Trubiara eraman

zituzten Errege Fabrikak, honek bailarako armagintzarentzat suposatuko zuen gainbeherarekin.

Bandera bat ere badago historia honetan, Cossaneren idatziak akordura ekartzen diguna, frantsesek gerrako harrapakin bezala eraman eta

inork ez dakiena non dagoe-na: "La bandera distintiva de los bandoleros fue tomada por el ciudadano Ducré (...) y no tardará en ofrecértela". Parisko Les Invalides museoan ote dago? Ermukoa ote zen harrapatutako hori? Agian norbaitek, egunen batean...

Estibalitz González

FOGUERACION 1745 ERMUA

ERMUA (Villa)

Calle de Izurilieta (B^o de Iruñeta en la Fog. de 1704)

Casa perteneciente a los Trinitarios de la ciudad de Pamplona; tiene una huerta; / Ant^o Izaguirre. La de Jq. Odrisolo (sic). La de dichos Trinitarios; / D^o Zubizarreta. La del Cab^o Ecl^o; / Jo. Aguinaga. Bt^o Olaechea; / D^o Isasi. La del marqués de Valdespina; / Ml. Arcetio. F^o Arcetio; / Bt^o Mendiola. La del marqués de Valdespina, donde vive. J. Cruz Eguia; / Jo. Aranburu, horganista. La del Cab^o Ecl^o; / D^o Goicoechea. D^o Gomiziaga. P^o Mendiola. Ig^o Trusta, cura; / J. Bt^o Salinas. Jo. Ascarate (sic), residente en Sevilla; / Jq. Orbe. J. Fd^o Ugarte, v^o de Bilbao; / Ig^o Irusta. Dos del marqués de Valdespina; / J. Urteaga y Sg^o Izaguirre. Ag. Marquina, v^o de Mallabia; / Lz^o Mallagarai.

Calle de Güencalle

La casa de An. Mendiola. Ig^o Arguiarro. Ga. Gomiziaga. Lz^o Uribarri. Fc^o Gabiria. Ms. Inchurrieta (?), v^o de Mondragón; / Fc^o Arcetio. Lz^o Ribas; / Jt^o Trebiño.

Calle de Zubiaurre

La casa de P^o Urizar; / J^o Sagastizaga. J. Ibarra. La del marqués de Valdespina; / Jt^o Olabe. Bt^o Aguinaga. Phélix Eguia. Jo. Mallagarai. La del duque de Granada; / An. Urigüen. La de J. ..., v^o de Bilbao; / Ml. Amillategui. M^o Eguren, cura; / Sg^o Izaguirre. La del marqués de Valdespina; / J. Hormaechea. La del capitán Jo. de Arauna y Mallea, v^o de Elorrio; / Ml. Urteaga. La casa-mo^o del mismo; / Ant^o Barañano. La casa-torre del citado capitán [Jo. de Arauna y Mallea]; / Mn. Ascarate. La del conde de Salvatierra; / Jo. Arguiarren. La del capitán Jo. de Arauna y Mallea; / Bt^o Olaechea. La de las RR. Dominicas de Elorrio; / Ig^o Bildosola. Ig^o Mallagarai. Dos de la Cap^o de Urquiza; / D^o Gabiria. La de las RR. Dominicas de Elorrio; / P^o Egoecheaga.

Calle de Barrencalle

La del marqués de Valdespina; / Fc^o Izaguirre. Ant^o López de Urizar; / Cs. Maza. La de dicho marqués; / J. Miguezna (sic). Jo. Arguiarren. Dos de la Cap^o de Aranburu; / Cat^o Eguren. La que adm^o Jo. Goitia, v^o de Bilbao; / Ig^o Aguado. La del capitán Jo. de Arauna y Mallea; / Seb. Urcofa. La de dicho marqués; / Gr. Larzurain (sic). La de las RR. Dominicas de Elorrio; / Ml. Jq. Aresmendí. La casa-torre sin concluir; de dicho marqués. La de P^o Lebario, v^o de Abadiano; / M^o Bt^o Ribas. D^o Aranzibia; / Bt^o Iturrino. Ig^o Zulueta. Fc^o Trebiño.

Calle de Artecalle

La casa de Jq. Odrisolo; / M^o Achábal. Ana M^o Barinaga. J. Uriarte; / Domeca Arcetio. P^o López de Urizar; / Ant^o Urquiza. P^o Arribas. Sg^o Olaechea. La del marqués de Valdespina; / D^o Gabiria. La de la Redención de Cautivos; / Bt^o Sarobe. La de las RR. Dominicas de Elorrio; / Is. Mallagarai. An. Erleta, cura. D^o Aguiarro. Ml. Marquibar. Ant^o López de Urizar; / Ra. Erleta. La de dicho marqués; / Ilario Egoecheaga. M^o Eguren, cura.

Caserías:

Espilla: M^o Espilla
San Lorenzo: Fc^o Arcetio.
Elorrieta: J. Fd^o Ugarte; / Mn. Izaguirre.
Abateche: de la igl^o; / Gre^o Lasarte.
Leungarai: de la igl^o; / Mn. Lasarte.
Total: 80 casas, y 79 y 1/2 fogueras.

1745eko Ermuko fogerazioa (hau da, kalez-kalez padroia): 80 etxeoko herria.

1796ko fogerazioa: 25 etxe. Sutean 76 etxe erre ziren erdigunean.

FOGUERACION 1796 ERMUA FICA

Eguia: M^o Sáenz de Aldecoa; no vive nadie.
 Eguia, otra: Ms. Ortúzar; no vive nadie.
 La de To. Ondaro; nadie vive. La de J. Arrotegui; nadie vive. La de Mn. Idoiaga; / Ana Mendibil.
 Echachúa: M^o Barrenechea; nadie vive.
 ... Las cuatro casas llamadas **Urigoitia, Ansuena, Beazco-Garai, y Arrotegui beazcoa**, propias respectivamente de J. Ant^o de Abóitiz, Cris. de Bollar, Cris. de Mareategui, y de Ad. de Arrotegui-beazcoa, se comprendieron en la fogueración de la Antei^o de **Nabáriz**, pero en el día se reputan todas quatro casas por fogueras de esta de **Ereño**...

Casas arruinadas de **Ereño** después del año 1704:
 Las casillas de Eguia, Casa Rica, Torrea, Mendicoechea, Arabáster, y Echechueta.

ERMUA (Villa)

Calle Barrencalle

El palacio del marqués de Valdespina. La casa de Dg^o Trebiño.

Calle de Zubiaurre

La de las RR. Dominicas de Elorrio. La de Fc^o Arguiarro.
Ongarai: del Cab^o Ecl^o de esta villa.
 La de J. Mallagarai. Un mo^o con habitación; de la vd^o del capitán Arauna y Mallea. La casa-torre de los duques de Granada.

Calle Goicalle

La de Jabier Gomiziaga. Nicolasa Arcetio. Jo. Arguiarro. An. Aguado.
Cercaburu: del marqués de Valdespina.

Calle Artecalle

Dos de Ig^o Astiazaran. La de Rita Urizar.

Calle de Idulietta

Mendiola: Ml. Ribas.
Abeleche: del Cab^o Ecl^o.
 La de Jo. Arguiarro y Erleta.
Iturricoa: Jo. L^o Odrisolo.
Elorreta: del conde de Peñaflores.
Elorreta, otra: del marqués de Santa Cruz.
Espilla: Mn. Lz^o Aranburu.
 La casa titulada **San Lorenzo:** Fc^o Arcetio.
 El mo^o inmediato: del marqués de Valdespina.
Total: 25 casas, y 28 y 1/2 fogueras.

FICA (Antei^o)

Gorozica zaguera: D^o Gorozica.
Arteaga: D^o Uriarte.

hamburguesería
TITANIC

Pintxo dastaketa poteoan

Kantabria 2 • Tlf: 17 67 83

optika
ITZE

✓ ENTZUMENAREN DOHAINEKO KONTROLAK
 ✓ AUDIFONOETAN AZKENENGO TEKNOLOGIA

Probaleku, 7 Tfnoa. 943 17 46 51

ILEAPAINDEGIA

Tzaskun

Goienkale, 9 (Plaza San Martín)
 48260 Ermua Bizkaia
 Tel. 943.17 66 90

ILEAPAINDEGIA

TXALAPARTA ABERNA

Eta asteburuetan pintxoak, afariak eta bokatak!

- Itsaskabra pudina.
- Txipiroiak.
- Piper beteak: okela edo onddoak.
- Fritoak: urdaiazpikoa edo onddoak.
- Redondo saltsan.
- Sagar tarta.
- Gazta tarta.
- Tortila patata...

Erdikokale 13 (Ermua) **ENKARGYAK 943 030 299**

Enter

INFORMÁTICA

SALMENTAK / IRAKASKUNTZA / ZERBITZU TEKNIKOA

VI Centenario 19, behea
 Tel. 943 17 90 37
 e-maila: enter-i@arrakis.es